

УДК 37.013.42

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.11>

Ольга ПОЛЯКОВА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна, 40002

ORCID: 0000-00002-52507183

Людмила ПОНОМАРЕНКО

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна, 40002, p_li@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4591-563X

Бібліографічний опис статті: Полякова, О., Пономаренко, Л. (2021). Цифрові соціально-педагогічні технології профілактики кіберзлочинів щодо дітей: досвід України. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 76–83, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.11>

ЦИФРОВІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФІЛАКТИКИ КІБЕРЗЛОЧИНІВ ЩОДО ДІТЕЙ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Мета роботи – охарактеризувати вітчизняний досвід профілактики кіберзлочинів щодо дітей засобами цифрових соціально-педагогічних технологій.

Методологія: методологічною основою дослідження є неопозитивістська парадигма соціальної роботи у сполученні з критичним аналізом контекстів досліджуваного предмету. Теоретичні методи (аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації) застосовувалися для уточнення змісту основних понять дослідження; вивчення провідних загроз від інформаційно-комунікативних технологій у контексті посилення потенційного впливу існуючих форм насильства, зловживань та експлуатації щодо дітей; обґрунтування соціально-педагогічного змісту проблеми безпеки дітей в Інтернеті; характеристики класифікації соціально-педагогічних технологій забезпечення дітей в Інтернеті відповідно до носіїв та способів передачі інформації; формулювання висновків і перспектив дослідження. Емпіричні методи (опитування у форматі фокус групи, експертні оцінки) застосовувалися для визначення переваг та ризиків, що притаманні представленим у статті вітчизняним цифровим соціально-педагогічним технологіям профілактики кіберзлочинів щодо дітей.

Наукова новизна: уперше розкрито вітчизняний досвід соціально-педагогічної профілактики кіберзлочинів щодо дітей засобами цифрових технологій; охарактеризовано низку цифрових технологій соціально-педагогічної профілактики кіберзлочинів щодо дітей: чатбот «Кібер-пес», інтерактивний курс з Інтернет-безпеки «Оп-ляндія», відеоролики «Правила з Інтернет-безпеки для дома», сайт stop_sexтинг, всеукраїнський онлайн-тест «Безпечний ТікТок».

Представлено зміст, структуру та методіку роботи авторського локального мобільного додатку «Чемпіони кібербезпеки», розробленого у межах проекту «Обізнані і захищені», що реалізовувався в Сумській області громадською організацією «Ліга сучасних жінок» із грудня 2020 р. по червень 2021 р. за підтримки відділу з правоохоронних питань Посольства США в Україні.

Висновки: визначено переваги та ризики, що притаманні представленим цифровим соціально-педагогічним технологіям профілактики кіберзлочинів щодо дітей. Запропоновано деякі практичні рекомендації щодо підвищення ступеню інтерактивності та змістової варіативності вітчизняних цифрових технологій профілактики кіберзлочинів щодо дітей, які допоможуть підвищити їх ефективність.

Ключові слова: цифрові соціально-педагогічні технології, профілактика кіберзлочинів щодо дітей, локальний мобільний додаток, Інтернет.

Olha POLIAKOVA

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Sumy State Pedagogical University after A. S. Makarenko, 87 Romenska str., Sumy, Ukraine, 40002

ORCID: 0000-00002-52507183

Liudmyla PONOMARENKO

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 87 Romenska str., Sumy, Ukraine, 40002

ORCID: 0000-0002-4591-563X

To cite this article: Poliakova, O., Ponomarenko, L. (2021). Tsyfrovi sotsialno-pedahohichni tekhnologii profilaktyky kiberzlochyniv shchodo ditei: dosvid Ukrainy. [Digital socio-pedagogical technologies for the prevention of cybercrime against children: the experience of Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 76–83, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.11>

DIGITAL SOCIO-PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF CYBER CRIME PREVENTION FOR CHILDREN: THE EXPERIENCE OF UKRAINE

The purpose of the work is to characterize the domestic experience of cybercrime prevention against children by means of digital socio-pedagogical technologies.

Methodology: the methodological basis of the study is the neo-positivist paradigm of social work in combination with a critical analysis of the contexts of the subject. Theoretical methods (analysis, synthesis, generalization, classification) were used to clarify the content of the basic concepts of the study; study of the leading threats from information and communication technologies in the context of increasing the potential impact of existing forms of violence, abuse and exploitation of children; substantiation of the socio-pedagogical content of the problem of children's safety on the Internet; characteristics of the classification of socio-pedagogical technologies for securing children on the Internet in accordance with the media and methods of information transfer; formulation of conclusions and prospects of research. Empirical methods (focus group surveys, expert assessments) were used to determine the benefits and risks inherent in the presented in the article domestic digital socio-pedagogical technologies for the prevention of cybercrime against children.

Scientific novelty: for the first time the domestic experience of social and pedagogical prevention of cybercrime against children by means of digital technologies is revealed; A number of digital technologies of social and pedagogical prevention of cybercrime against children are characterized: Chatbot «Cyber-dog», Interactive course on Internet security «On-land», videos «Rules on Internet security for home», site stop_sexting, all-Ukrainian online test Safe «TikTok».

The content, structure and methodology of the author's local mobile application «Champions of Cyber Security» developed within the project «Aware and Protected», implemented in Sumy region by the NGO «League of Modern Women» from December 2020 to June 2021 with the support of the Department of Law Enforcement issues of the US Embassy in Ukraine.

Conclusions: the advantages and risks inherent in the presented digital socio-pedagogical technologies for the prevention of cybercrime against children are identified. Some practical recommendations for increasing the degree of interactivity and content variability of domestic digital technologies for the prevention of cybercrime against children are offered, which will help increase their effectiveness.

Key words: digital social and pedagogical technologies, cybercrime prevention against children, local mobile application, internet.

Актуальність проблеми. Стрімка цифровізація усіх сфер життєдіяльності сучасної людини, що прискорена карантинними обмеженнями через пандемією COVID-19, актуалізує проблему відповідності профілактичних продуктів соціальної роботи окресленим викликам. Це потребує зосередження спеціальної уваги теоретиків і практиків на завданні обґрунтування та розроблення цифрових профілактичних соціально-педагогічних технологій, насамперед щодо запобігання кіберзлочинам стосовно дітей.

Стратегія Ради Європи про права дитини (на 2016–2021 рр.) визначила проблему права дитини у цифровому середовищі однією з пріоритетних (Council, 2016). У сполученні з аналізом змісту Стратегії управління Інтернет Ради

Європи (на 2016–2019 рр.) зрозуміло, що європейське суспільство прагне досягти ситуації, за якої Інтернет буде безпечним, недискримінаційним, надійним, відкритим та сприятливим середовищем для всіх, включаючи дітей (Internet, 2016).

Міжнародна спільнота зазначає, що Інтернет та інформаційно-комунікативні технології посилюють потенційний вплив існуючих форм насильства, зловживань та експлуатації щодо дітей:

– транслюють на дітей тривожний або потенційно шкідливий зміст через вебсайти, Інтернет-форуми, блоги;

– поширюють матеріали із зображеннями сексуального насильства над дітьми, а отже, підвищують рівень шкоди для потерпілих;

– є простором для розвитку віртуальних мереж осіб, основний інтерес яких полягає у сексуальних стосунках із дітьми, зловживанні чи торгівлі дітьми та інших формах їх експлуатації;

– збільшують вірогідність «невідповідного контакту з дітьми» невідомих дорослих;

– уможливили створення нового виду булінгу – кібербулінгу за допомогою електронної пошти, онлайн-чатів, вебсторінки, текстових повідомлень та інших форм електронного вмісту (Releasing, 2016: 3).

В Україні нині також на законодавчому рівні актуалізовано необхідність здійснення профілактичних дій щодо досягнення кібербезпеки. Законотворець визнав, що суспільно небезпечно винне діяння в кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України, – кіберзлочин (комп'ютерний злочин) (Закон, 2017).

Відповідно до даних ЮНІСЕФ, в Україні майже половина підлітків потерпали від кібербулінгу. Кожна третя дитина прогулювала школу через кібербулінг. Три чверті підлітків у анонімному опитуванні підтвердили те, що Instagram, TikTok і Snapchat є основними соціальними платформами для цькування (Попередження, 2020: 16).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців проблемою профілактики кіберзлочинів щодо дітей опікувалися: О. Горошко, Н. Бугайова, В. Цап (Горошко, Бугайова, Цап, 2010), Н. Гущина, А. Кочарян (Гущина, Кочарян, 2011), Т. Білобров (Білобров, 2020), І. Лубенець (Лубенець, 2016), Л. Найдюнова (Найдюнова, 2011), Н. Сергєєва (Сергєєва, 2010), М. Снітко (Снітко, 2014), А. Тадаєва (Тадаєва, 2016) та ін.

На нашу думку, з погляду системності на особливу увагу заслуговують доробки О. Черних (Черних, 2014; Черних, 2018). Зокрема, авторкою проаналізовано небезпечну поведінку дітей в Інтернеті як соціально-педагогічну проблему, охарактеризовано критерії безпечної поведінки, а також визначено показники її сформованості. На окрему увагу заслуговує розроблена й апробована дослідницею технологія соціально-педагогічного супроводу процесу формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті, яка включає теоретичні питання

безпечної поведінки в Інтернеті, опис занять та тренінгові вправи з розвитку базових компетенцій безпечної поведінки підлітків в Інтернеті, плани заходів для педагогів та батьків.

Сутність соціально-педагогічних технологій стала предметом численних наукових пошуків С. Архіпової, О. Безпалько, І. Зверєвої, Р. Вайноли, Н. Краснової, Г. Майборода, О. Тютюнник, С. Харченко та ін.

Питання класифікації соціально-педагогічних технологій вивчали О. Безпалько, Л. Завацька, І. Зверєва, А. Капська, Л. Мардахаєва, В. Нікітіна, І. Трубавіна, С. Харченко, Є. Холостова, М. Шакурова.

При цьому характеристика цифрових профілактичних соціально-педагогічних технологій із протидії кіберзлочинам щодо дітей донині не стала предметом спеціального наукового дослідження. Водночас нам відомі певні закордонні наукові доробки щодо вивчення можливостей цифрових профілактичних соціально-педагогічних технологій, які описують досвід UNICEF щодо використання мобільних телефонів для захисту прав дітей (Mattila, Mirkka, 2011: 9–10).

Мета дослідження. Охарактеризувати вітчизняний досвід профілактики кіберзлочинів щодо дітей засобами цифрових соціально-педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для уточнення змісту наукового апарату, що слугує основою нашого дослідження, конкретизуємо наші позиції щодо витлумачення змісту його ключових понять.

Першочергово визначимо, що соціально-педагогічні технології ми, спираючись на дослідження Р. Вайноли, трактуємо як напрям соціально-педагогічної практики, що досліджує провідні шляхи, умови та засоби соціалізації дітей та молоді, сукупність способів, дій, спрямованих на встановлення, збереження чи поліпшення соціального функціонування об'єкта, а також на попередження негативних соціальних процесів (Вайнола, 2008: 4).

Наступним ключовим поняттям для нашого дослідження є дефініція «соціальна профілактика». Її ми розуміємо як діяльність, спрямовану на запобігання виникненню, поширенню і загостренню негативних соціальних явищ та їх небезпечних наслідків (Енциклопедія, 2012).

Здійснений нами попередньо (Полякова, Липка, 2020) аналіз відкритих джерел щодо

визначення наявності в Україні соціально-педагогічних технологій убезпечення дітей в Інтернеті, дав змогу запропонувати їх класифікацію за низкою підстав:

– за носіями: цифрові (тести, ігри, відеоролики, чат-боти, сайти), бібліографічні (текстові), на зовнішніх носіях (реклама), словесні (лекції, бесіди);

– за методом передачі: інформаційно-просвітницькі, інтерактивно-ігрові, проєктні.

Комітет Міністрів Ради Європи тлумачить цифрове середовище як таке, «що охоплює інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), включаючи Інтернет, мобільні та пов'язані з ними технології та пристрої, а також цифрові мережі, бази даних, контент та послуги» (Releasing, 2014). На нашу думку, логічним є розуміння цифрових технологій як таких, що реалізуються у цифровому середовищі. Означене відноситься з необхідністю і до цифрових технологій соціально-педагогічної профілактики кіберзлочинів щодо дітей, метою яких є сприяння захисту життя, збереження гідності та здоров'я дітей як користувачів Інтернету.

У контексті проблеми кіберзлочинності діти визначаються як найбільш незахищена категорія населення, яка користується майже безмежними онлайн-ресурсами для самореалізації та саморозвитку, спілкування, навчання, дозвілля. Проте почасти не усвідомлює більшість онлайн-небезпек: комп'ютерні віруси; нелегальні та шкідливі матеріали, що не відповідають віковим особливостям і негативно впливають на фізичне та психічне здоров'я дітей (контент для дорослих, пропагування різних видів насильства, шкідливих звичок, сексторшин, кібергрумінг та ін.); кібер-хуліганство (кібер-булінг, гриферство тощо); шпигунські програмні забезпечення, фішинг, фармінг; спам (миттєві повідомлення, блоги, вікі, SMS-повідомлення); недостовірні інформація; торгівля людьми (Кочарян, Гущина, 2011).

Надамо стисло характеристику цифрових соціально-педагогічних технологій профілактики кіберзлочинів щодо дітей, розроблених в Україні та користувачами яких визначено насамперед дітей.

Міністерство цифрової трансформації у співпраці з ЮНІСЕФ та Міністерством юстиції влітку 2020 р. розробило і запустило на платформах Viber, Telegram чат-бот «Кібер-

пес» (Чатбот, 2020). За допомогою цієї цифрової технології діти можуть дізнатися про сутність, різновиди а також про загальні алгоритми дій дітей та дорослих у разі кібербулінгу. За потреби користувач/користувачка цього продукту може за допомогою покрокових інструкцій поскаржитися на ситуацію кібербулінгу: особа перенаправляється (залежно від вибраної онлайн-платформи) на сайт Центру підтримки ТікТок, сайт Довідкового центру YouTube тощо. Водночас технологія не містить операції, за допомогою якої дитина могла б дізнатися, куди можна звернутися за психологічною допомогою у ситуації загрози або факту кібербулінгу.

Інтерактивний курс з Інтернет-безпеки «Он-ляндія» – спільна ініціатива програми Microsoft «Партнерство в навчанні» (з 2008 р.), соціально відповідальних комерційних структур, неурядових організацій. Тематичний сайт (Он-ляндія, 2008) містить матеріали і для дітей, і для батьків, і для вчителів (інтерактивні сценарії, короткі тести, готові плани уроків), які покликані допомагати опануванню засад безпечної роботи в Інтернеті. Просвітницькі матеріали об'єднано у дві вікові групи: 7–10 років (що таке Інтернет і що в ньому можна робити; публічний характер Інтернету, етикет та небезпеки в Інтернеті) та 11–14 років (питання авторських прав, захисту комп'ютера, достовірності інформації в Інтернеті а також відповідальності за публікацію фотографій та текстів; про спілкування з людьми в Інтернеті та про однорангові (P2P) мережі в Інтернеті). Означена інформація подається у вигляді історій із тематичними назвами: «Безмежний ліс», «Нові друзі Ганнусі», «Римська група», «Плутанина та інциденти».

До того ж серед продуктів проєкту «Безпека дітей в Інтернеті» є два відеоролики «Правила з Інтернет-безпеки для дома», які демонструють упровадження на практиці принципів гендерно чутливої соціальної роботи: вони є ідентичними за змістом, але мають різних головних осіб: хлопчика і дівчинку (https://www.youtube.com/watch?v=MfTGJJmDP50&ab_channel=MicrosoftUkraine). Водночас попри ґрунтовний змістовий складник представлених матеріалів їм через відсутність інтерактивних механізмів підтримки уваги дітей, на нашу думку, притаманний високий ризик

утрати інтересу представників і представниць цільової групи.

Ще однією комплексною цифровою технологією профілактики кіберзлочинності щодо дітей є сайт stop_sexтинг (Сайт, 2017), розроблений у співпраці МОН, Мінцифри та Уповноваженого Президента України з прав дитини. Цей продукт також представляє просвітницькі матеріали і для батьків, і педагогів, і для дітей (уроки «Моя суперсила – безпека в Інтернеті», «#не_ведусь: ми герої безпеки в Інтернеті», «Інтимні селфі в Інтернеті», квест «#не_ведусь», відеоролик «Online сексуальне насильство над дітьми (кібергрумінг)»). Провідною метою даного цифрового продукту є протидія сексуальному насильству над дітьми в Інтернеті. Однією з переваг є включення у структуру сайту розділу «Підліткам», де розміщено відповіді на типові питання, дотичні до проблеми сексуального насильства над дітьми в Інтернеті. Цим самим забезпечується можливість отримання підлітками необхідної фахової інформації, якої вони нагально потребують, але по яку соромляться звернутися безпосередньо.

Сайт проєкту #stop_sexтинг забезпечує інтерактивну взаємодію з дітьми, які відчувають у цьому потребу, через дві кнопки – «що робити» і «повідомити», які активують роботу на його платформі чат-бота, покликану допомогти у разі виникнення низки проблем окресленого кола, як-от: «Маю проблеми онлайн із приватними фото чи відео», «Я побачив(ла) сцени насильства над дітьми», «Щось тривожне сталося з моїми друзями» та ін. Також важливим, на нашу думку, є забезпечення Інтернет-порталом анонімних повідомлень про матеріали, що зображують сексуальне насильство над дітьми, та доведення до цільової аудиторії інформації про цілодобову роботу Урядової консультаційної лінії з питань безпеки дітей в Інтернеті – 1545*3.

До того ж проєкт #stop_sexтинг має свою сторінку у TikTok. За період її існування відео проєкту отримали понад 450 тис переглядів (Безпечний, 2017). У співпраці з TikTok у 2020 р. запущено ще одну цифрову соціально-педагогічну технологію профілактики кіберзлочинності щодо дітей – всеукраїнський тест «Безпечний TikTok» із метою перевірки ступеню захищеності підлітків у мережі та привернення їхньої уваги до онлайн-небезпек. Зазначимо, що такого типу діагностичні цифрові мето-

дики спроможні значно підвищити ефективність профілактики кіберзлочинів щодо дітей, забезпечивши широке охоплення респондентів та конфіденційність відповідей.

На нашу думку, серед цифрових профілактичних соціально-педагогічних технологій особливо високим потенціалом володіють ігрові технології. Їхня природа відповідає переважачому виду діяльності дітей в онлайн-середовищі – розвагам, а також у цілому провідним потребам дитячої аудиторії – ігровій діяльності як способу пізнання світу.

Відповідно до окреслених засад, нами у межах проєкту «Обізнані і захищені», який із грудня 2020 р. по червень 2021 р. реалізовувався в Сумській області громадською організацією «Ліга сучасних жінок» за підтримки відділу з правоохоронних питань Посольства США в Україні, було розроблено локальний мобільний додаток «Чемпіони кібербезпеки». Нині цей цифровий продукт розміщений на платформі Google play (Локальний, 2021). За формою і змістом цей продукт є просвітницько-профілактичною грою у форматі вікторини, метою якої є запобігання кіберзлочинам щодо дітей. Цільова аудиторія – 12+. Гра може бути корисною і дорослій аудиторії, оскільки сприяє розвитку вмінь цифрової безпеки.

Структура гри має чотири розділи, порядок проходження яких є довільним: «Один гравець», «Бліц», «Челендж» (одноосібні режими), «Гаряче місце» (груповий режим).

У режимі «Один гравець» пропонується вибрати одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих. Усього гравець відповідає на 10 запитань і за кожну правильну відповідь отримує 100 балів.

Режим «Бліц» має питання із закритими відповідями «так» і «ні». На відповідь гравець має 30 секунд і після відповіді на питання з'являється коментар. Приміром, є таке питання: «Тобі прийшло повідомлення з прикріпленим файлом: «Ви контактували з хворим на коронавірус і Вам необхідно терміново перевіритися самому. Для цього необхідно роздрукувати й принести в поліклініку прикріплене до повідомлення вкладення». Чи ти погодишся виконати ці дії?» Варіанти відповіді: 1) так, 2) ні. За будь-якого варіанту відповіді гравцю відкривається коментар: «Після відкриття хакерського файлу на пристрій користувача встановлюється

шкідлива програма, яка викрадає куки браузера, що дають можливість зловмисникам увійти на сайти з обліковим записом жертви».

«Челендж» є режимом, у якому випадково вибирається одна з шести категорій, одна з яких є бонусною (очки в ній подвоюються). Для перемоги потрібно відповісти правильно на п'ять запитань у трьох категоріях.

Груповим режимом гри є режим «Гаряче місце», який дає змогу одночасно грати 2–8 гравцям на одному пристрої. Кожному гравцю по черзі пропонується питання та нараховується по 100 балів за кожну правильну відповідь. Перемагає той, хто першим набирає 1 000 очок.

У цілому змістові розділи гри можна охарактеризувати так: довіра, гаджети, соціальні мережі, безпека, приватність/конфіденційність, відповідальність.

Гра містить ресурси утримання уваги користувачів: можливості зберігання результату та його поліпшення шляхом повторного проходження, можливість порівняння свого результату з результатами інших (таблиця чемпіонів) а також можливість його поширення у соціальних мережах користувачів.

За результатами проведення фокус-груп із користувачами гри «Чемпіони кібербезпеки» (120 осіб) вона отримала оцінку «добре». Ця оцінка збігається з тією, що надана користувачами платформи Google play – 4,3 бали. Особливою популярністю у дітей користується груповий режим гри «Гаряче місце» через можливість «тут і одразу» визначити переможця серед референтної для дитини групи однолітків.

Діти відзначали, що гра дає можливість не лише визначитися з правильною відповіддю щодо низки безпекових питань з онлайн-взаємодії, а й пояснює доцільність пропонуваного варіантів безпечної онлайн-поведінки (режим «Бліц»). Також діти відзначали особливо високу актуальність гри через переважно недостатню цифрову обізнаність близьких їм дорослих.

Водночас мобільний додаток «Чемпіони кібербезпеки» має перспективи для оптимізації, зокрема: поділ на рівні за складністю матеріалу, включення елементів рольової гейміфікації, розроблення модифікованої версії гри для завантаження на ПК.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Нині в Україні здійснюються перші кроки щодо розроблення та впровадження цифрових соціально-педагогічних технологій із профілактики кіберзлочинів щодо дітей. Розроблено відповідні тематичні онлайн-тести, локальні мобільні ігри, відеоролики, чат-боти, сайти. Попри їх ґрунтовну змістову наповненість і комплексний характер на особливу увагу заслуговує питання підвищення ступеню інтерактивності цих технологій. Серед цифрових соціально-педагогічних технологій профілактики кіберзлочинів щодо дітей особливо високим потенціалом володіють ігрові технології, зокрема локальний мобільний додаток (просвітницько-профілактична гра у форматі вікторини) «Чемпіони кібербезпеки». Водночас для реалізації цього потенціалу необхідним є посилення промоції даних продуктів та їх подальше всебічне дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпечний ТікТок у партнерстві з освітнім проектом #stop_sexтинг. URL: https://stop-sexting.in.ua/bezpechnyj-tiktok-u-partnerstvi-z-osvitnim-proyektom-stop_sextyng/ (дата звернення: 22.08.2021).
2. Білобров Т.В. Адміністративно-правовий статус Департаменту кіберполіції Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 183 с.
3. Бугайова Н.М., Цап В.Й. Профілактика Інтернет-залежності в перебігу електронного навчання. *Збірник наукових праць НметАУ*. 2010. Вип. 1. С. 24–28.
4. Вайнола Р.Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика : навчальний посібник / за ред. С.О. Сисоевої. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. 134 с.
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / Т.Ф. Алексеєнко та ін. ; за заг. ред. І.Д. Зверєвої. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2012. 535 с.
6. Кочарян А.Б., Гущина Н.І. Виховання культури користувача Інтернету. *Безпека у всесвітній мережі* : навчально-методичний посібник. Київ, 2011. 100 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1547/1/Internet.pdf> (дата звернення: 15.08.2021).
7. Локальний мобільний додаток «Чемпіони кібербезпеки». URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.whotir.cyberchamp> (дата звернення: 22.08.2021).
8. Лубенець І. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 3(19). С. 178–182.
9. Найдьонова Л.А. Кібербулінг, або Агресія в Інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації. *На допомогу вчителю*. 2011. Вип. 4. 34 с.

10. Національна стратегія захисту дітей в цифровому середовищі на 2021–2026 роки : проект. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/normative_document/2020/1/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20v1_1.pdf (дата звернення: 22.08.2021).
11. Он-ляндія: безпечна вебкраїна. URL: <https://disted.edu.vn.ua/media/bp/html/etusivu.htm> (дата звернення: 22.08.2021).
12. Полякова О., Липка Н. Соціально-педагогічні технології забезпечення дітей в Інтернеті. *Соціальна робота: виклики сьогодення* : збірник наукових праць за матеріалами X Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. О.В. Сороки, С.М. Калаур, Г.В. Лещук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2021. С.144–149.
13. Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі. Аналітичний огляд. Команда правозахисного департаменту ГО «Докудейз». 2020. С. 16. URL: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/cyberbuling_preview_5-0.pdf?fbclid=IwAR2LzoPNfsaZrpI5fBJwA5V9js-B-kT46VzY6mFk4LV_Qr9RLiz-CvYC5I (дата звернення: 20.08.2021).
14. Сайт освітнього проекту stop_sexting. URL: <https://stop-sexting.in.ua> (дата звернення: 22.08.2021).
15. Сергеева Н.В. Соціально-педагогічні умови профілактики комп'ютерної адикції підлітків : автореф. дис. ... канд. пед. наук, Київ, 2010. 20 с.
16. Снітко М.А. Особливості формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі у міжнародному та вітчизняному досвіді. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 11(270). Ч. II. С. 107–112.
17. Снітко М.А. Соціально-педагогічні умови формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2014. 305 с.
18. Тадаєва А. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів у сучасному інформаційному просторі : дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2016. 258 с.
19. Чатбот «Кіберпес». URL: https://t.me/kiberpes_bot (дата звернення: 22.08.2021).
20. Черних О.О. Механізми захисту прав людини в Інтернеті. *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект* : монографія / відп. ред. Н.П. Павлик. Житомир : Волинь, 2014. 220 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/23627/1/Енциклопедія.PDF> (дата звернення: 22.08.2021).
21. Черних О.О. Соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Слов'янськ, 2018. 20 с.
22. Council of Europe Strategy on the Rights of the Child (2016–2021). URL: <https://www.coe.int/en/web/children/children-s-strategy>.
23. Internet governance strategy 2016–2019. URL: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/igstrategy>.
24. Mattila, Mirkka, 'Mobile Technologies for Child Protection, A briefing note', UNICEF WCARO, 2011. P. 9–10. URL: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/11730/pdf/mobile_technologies_for_child_protection-UNICEF-2011.pdf.
25. Releasing children's potential and minimizing risks. ICTs, the Internet and violence against children. 2016. URL: https://violenceagainstchildren.un.org/sites/violenceagainstchildren.un.org/files/documents/publications/6._releasing_childrens_potential_and_minimizing_risks_icts_fa_low_res.pdf.

REFERENCES:

1. Bezpechnyi TikTok u partnerstvi z osvithnim proyektom #stop_sextyng. [Safe TikTok in partnership with the educational project # stop_sexting]. *stop-sexting.in.ua*. Retrieved from: https://stop-sexting.in.ua/bezpechnyj-tiktok-u-partnerstvi-z-osvithnim-proyektom-stop_sextyng/ [in Ukrainian].
2. Bilobrov T.V. (2020). Administratyvno-pravovyi status Departamentu kiberpolitsii Natsionalnoi politsii Ukrainy. [Administrative and legal status of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Buhaiova N.M., Tsap V.Y. (2010). Profilaktyka Internet-zalezhnosti v perebihu elektronnoho navchannia. [Prevention of Internet addiction during e-learning]. *Zbirnyk naukovykh pracj – Collection of scientific works, 1*, 24–28. [in Ukrainian].
4. Vainola R. Kh. (2008). *Tekhnolohizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty: teoriia ta praktyka [Technologization of socio-pedagogical work: theory and practice]*. Kyiv : NPU im. M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
5. Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery. (2012). *Encyclopedia for social professionals*. Kyiv; Simferopol: Universum. [in Ukrainian].
6. Kocharian A.B., Hushchyna N.I. (2011). *Vykhovannia kultury korystuvacha Internetu. Bezpeka u vsesvitnii merezhi [Education of Internet user culture. World Wide Web Security]*. Kyiv. Retrieved from: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1547/1/Internet.pdf> [in Ukrainian].
7. Lokalnyi mobilnyi dodatok «Chempiony kiberbezpeky». [Local mobile application «Cybersecurity Champions»]. *play.google.com*. Retrieved from: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.whotir.cyberchamp> [in Ukrainian].

8. Lubenets I. (2016) Kibernasylystvo (kiberbulinh) sered uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. [Cyberbullying among students of secondary schools]. *Nacionalnyj jurydychnyj zhurnal: teorija i praktyka – National Legal Journal: Theory and Practice*, 3 (19), 178–182. [in Ukrainian].
9. Naidonova L.A. (2011). *Kiber-bulinh abo ahresia v interneti: sposoby rozpoznavannia i zakhyst dytyny [Cyberbullying or aggression on the Internet: ways to recognize and protect the child]* Kyiv [in Ukrainian].
10. Natsionalna stratehiia zakhystu ditei v tsyfrovomu seredovyshchi na 2021-2026 roky. [National strategy for the protection of children in the digital environment for 2021-2026.]. *thedigital.gov.ua*. Retrieved from: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/normative_document/2020/1/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20v1_1.pdf (data zvernennia: 22.08.2021) [in Ukrainian].
11. On-liandiia: bezpechna vebkrajina. [On-land: a secure web country]. *disted.edu.vn.ua*. Retrieved from: <https://disted.edu.vn.ua/media/bp/html/etusivu.htm> [in Ukrainian].
12. Poliakov O., Lypka N. (2021) Sotsialno-pedahohichni tekhnologii ubezpechennia ditei v interneti [Socio-pedagogical technologies for securing children on the Internet]. *Sotsialna robota: vyklyky sohodennia : Zbirnyk naukovykh prats za materialamy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi – Social work: challenges of today: Collection of scientific works on the materials of the X International scientific-practical conference*. (pp. 144-149.). Ternopil : TNPU imeni V. Hnatiuka [in Ukrainian].
13. Poperedzhennia ta protydia kiberbulinhu v dytiachomu seredovyshchi. [Prevention and counteraction to cyberbullying in children]. *cyber.bullyingstop.org.ua*. Retrieved from: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/cyberbuling_preview_5-0.pdf?fbclid=IwAR2LzoPNfsaZrpI5fBJwA5V9js-B-kT46VzY6mFk4LV_Qr9RLiz-CvYC5I [in Ukrainian].
14. Sait osvitnoho proiektu stop_sextynh. [Site of the educational project stop_sexting]. *stop-sexting.in.ua*. Retrieved from: <https://stop-sexting.in.ua> [in Ukrainian].
15. Serhieieva N.V. (2010). Sotsialno-pedahohichni umovy profilaktyky kompiuternoi adyktzii pidlitkiv [Socio-pedagogical conditions for the prevention of computer addiction in adolescents] Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
16. Snitko M.A. (2013) Osoblyvosti formuvannia u pidlitkiv bezpechnoi povedinky v Internet-merezhi u mizhnarodnomu ta vitchyznianomu dosvidi. [Features of formation of safe behavior in adolescents on the Internet in the international and domestic experience]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. Luhansk : Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 11 (270), 107–112. [in Ukrainian].
17. Snitko, M.A. (2014). Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia u pidlitkiv bezpechnoi povedinky v Internet-merezhi [Socio-pedagogical conditions for the formation of safe behavior in adolescents on the Internet]. *Candidate's thesis*, Kyiv [in Ukrainian].
18. Tadaieva A. (2016). Sotsialno-pedahohichni suprovid sotsializatsii molodshykh shkoliariv v suchasnomu informatsiinomu prostori [Socio-pedagogical support of socialization of junior schoolchildren in the modern information space]. *Candidate's thesis*, Kharkiv. [in Ukrainian].
19. Chatbot «Kiberpes». [Cyberpes chatbot]. *t.me/kiberpes_bot*. Retrieved from: https://t.me/kiberpes_bot ua [in Ukrainian].
20. Chernykh O.O. (2014) *Mekhanizmy zakhystu prav liudyny v interneti [Mechanisms for the protection of human rights on the Internet]*. Entsyklopediia prav liudyny: sotsialno-pedahohichni aspekt Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/23627/1/Entsyklopediia.PDF> [in Ukrainian].
21. Chernykh O.O. (2018). Sotsialno-pedahohichni suprovid formuvannia bezpechnoi povedinky ditei v interneti [Socio-pedagogical support for the formation of safe behavior of children on the Internet]. *Extended abstract of candidate's thesis. Sloviansk* [in Ukrainian].
22. Council of Europe Strategy on the Rights of the Child (2016-2021). *www.coe.int*. Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/children/children-s-strategy>
23. Internet governance strategy 2016-2019. *www.coe.int*. Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/igstrategy>
24. Mattila, Mirkka, 'Mobile Technologies for Child Protection, A briefing note, UNICEF WCARO, 2011, pp. 9-10. Retrieved from: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/11730/pdf/mobile_technologies_for_child_protection-UNICEF-2011.pdf
25. Releasing childrens potential and minimizing risks. ICTs, the Internet and violence against children. 2016. Retrieved from: https://violenceagainstchildren.un.org/sites/violenceagainstchildren.un.org/files/documents/publications/6_releasing_childrens_potential_and_minimizing_risks_icts_fa_low_res.pdf.